Al patrulea picior al mesei

Alberto MADRONA FERNÁNDEZ

Poate că cei care nu sunt deloc familiarizaţi cu filologia romanică se vor întreba: despre ce masă e vorba şi la ce picioare se referă acest titlu? Nu vă faceţi griji, n-am nici o intenţie de a vă mobila apartamentul. Răspunsul la întrebare trebuie căutat într-o formulare a lingvistului suedez Alf Lombard care, la începutul secolului al XX-lea, a definit limba română printr-o metaforă preţioasă, spunând că, în orizontul limbilor romanice, ea este „al patrulea picior al mesei", alături de franceză, italiană şi spaniolă. Aşadar, fără ea, pur şi simplu masa ar cădea.

De atunci şi până astăzi, fireşte, interesul pentru limba română a crescut, precum şi numărul studenţilor atraşi de română, lucrul cel mai îmbucurător fiind că mulţi dintre cei atraşi profită de această ocazie ca să se aşeze la masa limbilor romanice spre a-şi însuşi o a doua limbă. Există, în acest sens, un interesant proiect european, iniţiat de Universitatea din Aarhus (Danemarca), care a dat deja primele roade: un volum în limba franceză, tradus ulterior în italiană, portugheză şi spaniolă (Jack Schmidelz [coord.] 2001) (va apărea în viitor şi ediţia românească), care urmăreşte să demonstreze faptul că cei care cunosc deja o limbă romanică reuşesc, cu un mic efort, dacă nu să vorbească fluent, măcar să poată citi şi să înţeleagă, cât de cât, texte în celelalte limbi romanice. Exemple de succes găsim în sistemul universitar românesc, unde studenţii, vorbitori de la sine ai unei limbi romanice, îşi aleg combinaţii gen franceză-spaniolă sau franceză-italiană. La Universitatea din Bucureşti, ei pot chiar să-şi aleagă portugheza. În afară graniţelor României, Universitatea din Turku (Finlanda) ar fi, printre altele, un bun exemplu de ceea ce poate oferi o Catedră de Limbi Romanice într-o ţară cu o limbă care nu e de origine latină (cazul finlandezei e şi mai uimitor având în vedere că nu-i nici măcar o limbă de origine indoeuropeană). Datorită prieteniei care mă leagă atât de doamna profesoară Marilena Aldea (Lectoratul de Română), cât şi de domnul profesor Alberto Carcedo González (Catedra de Spaniolă), ştiu că tinerilor finlandezi le place să înveţe limbi străine şi că, de multe ori, având posibilitatea să-şi aleagă două astfel de limbi, cele alese aparţin domeniului romanic.

Nimeni nu poate nega că similitudinile dintre limbi din aceeaşi familie reprezintă un mare ajutor pentru cei care încep să înveţe o a doua (a treia, a patra etc.) limbă; însă acestea pot fi, la urma urmelor, şi un cuţit cu două tăişuri, precum bine ştim cu toţii. Există, de fapt, în librăriile spaniole numeroase manuale de gramatică contrastivă scrise pentru vorbitorii unei limbi oarecare (Aparecida Duarte 1999; Arribas 2002), însă n-a apărut deocamdată nimic în domeniul limbii române. De aceea, m-am gândit c-ar putea fi folositor să prezint, pe scurt, câteva dintre „obstacolele" cele mai frecvente cu care s-ar putea confrunta românii dacă vor să se apuce de limba spaniolă sau spaniolii care vor să se apropie de limba română (cf. Madrona Fernández 2004). Nu mă refer, desigur,

Philologica Jassyensia, An I, Nr. 1-2, 2005, p. 63-68

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)

la problemele fonetice, gramaticale sau lexicale ca atare (fiecare limbă are structura ei şi, obiectiv gândind, nu se poate vorbi de limbi mai dificile sau mai uşoare), ci la riscul real să le amestece pe amândouă datorită interferenţelor dintre cele două limbi. N-aş vrea, totuşi, să dau o listă detaliată şi plictisitoare, ci mai degrabă să împărtăşesc cititorului nişte observaţii pe care le-am remarcat de-a lungul anilor, întâi ca student la română în Spania, apoi şi ca lector universitar de spaniolă în România.

Nivelul fonetic

Din punct de vedere fonetic, studenţii români nu au probleme deosebite să reproducă sunetele spaniole; ca restul vorbitorilor limbilor romanice, se apreciază o relaxare a sunetelor [j] /x/ şi [r] /r/ (când acestea se află în poziţie iniţială sau între vocale şi sună puternic). Şi, ca majoritatea vorbitorilor de spaniolă, românii nu reuşesc să pronunţe sunetul interdental /θ/.

Spaniolilor, având în vedere sistemul lor vocalic atât de redus, le este dificilă pronunţarea sunetelor vocalice [â]/[î] şi [ă]. În ceea ce priveşte consoanele, sunetul cel mai dificil de reprodus e [h]-ul aspirat, întrucât au tendinţa să-l întărească şi să-l realizeze ca [j]-ul spaniol.

Însă, atât românii, cât şi spaniolii ar trebui să fie atenţi la acele grafii care, fiind identice în ambele limbi, se pronunţă diferit. Cazurile cele mai frecvente sunt:

– [ce]/[ci], care în română se pronunţă /tʃe/ /tʃi/ şi în spaniolă /θe/ /θi/;

– [ge]/[gi], care în română se pronunţă /dʒe/ /dʒi/ şi în spaniolă /χe/ /χi/;

– [v], în română este fricativ labiodental /v/, în timp ce în spaniolă e fricativ bilabial /β/;

– [z], corespunde în română sunetului /z/, nu se pronunţă ca în spaniolă /θ/; aşadar, cuvinte precum *música* sau *filosofía*, în primele stadii de învăţare a limbii, sunt pronunţate de studenţi ca şi în română, [muzică], [filozofie].

Nivelul morfosintactic

Vom analiza, în continuare, câteva cazuri de eroare, să zicem, clasice:

a) De exemplu, regula spune că în general cuvintele care se termină în *-a* sunt feminine în ambele limbi. În timp ce româna nu prezintă mai mult de trei sau patru excepţii, şi toate logice pentru că se referă la bărbaţi (tată, popă, papă, paşă), în spaniolă excepţiile sunt mult mai multe, ceea ce-l poate înşela pe orice student: *el sofá* – „o sofa”; *el pijama* – „o pijama”. Şi mai sunt: *el problema*, *el teorema*, *el dilema* etc., toate acestea fiind de origine greacă. O menţiune specială merită cuvintele *sistema* şi *idioma*, masculine în spaniolă, ca toate celelalte prezentate, însă neutre în română.

Trebuie să fim atenţi şi la cazul contrar: există în spaniolă câteva cuvinte care se termină în *-o* (de obicei, masculine), care sunt însă feminine, precum *la mano*, *la radio*, *la foto*[grafía], *la moto*[cicleta].

b) O altă sursă de greşeli este, de obicei, uzul corect sau incorect al articolului hotărât. De regulă, româna nu articulează substantivul după prepoziţie – în afară de prepoziţia *cu* –, excepţie făcând cele hotărâte, în timp ce spaniola o face (nu în toate cazurile, este adevărat); aşadar, această construcţie devine unul dintre principalele coşmaruri ale studenţilor străini: *en la discoteca* – „în discotecă”; *al mar* – „la mare”; *sobre la mesa* – „pe masă”. Apropo de articol, nu trebuie uitat că există două cazuri în spaniolă care cer folosirea obligatorie a acestuia, în timp ce româna nu o cere, şi anume, exprimarea procentelor şi folosirea abrevierilor: *el 95% de los franceses* – „95% dintre

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)

francezi"; *la ONU ha hecho un llamamiento* – „ONU a făcut un apel". Aşadar, tendinţa studenţilor este aceea de nu folosi articolul în aceste cazuri. Există, evident, şi cazul contrar, fiind, poate, cel mai cunoscut: **por la primera vez* (corect ar fi *por primera vez*), calc din română, unde avem „pentru prima oară". Mai există în română o construcţie prepoziţională dificilă pentru vorbitorii de spaniolă: *a se spăla pe + o parte din corp*. Structura „mă spăl pe mâini", de exemplu, este tradusă mereu de către iberici prin *„Mă spăl mâinile", calc după spaniolul *Me lavo las manos*.

c) Unul dintre obstacolele principale pentru studentul română îl reprezintă – nici nu se putea altminteri – diferenţierea între *ser/estar*.

Româna are două verbe diferite „a fi" şi „a sta", însă întrebuinţarea acestora e complet diferită de cea a formelor spaniole, „a fi" fiind forma care cuprinde mai toate sensurile ambelor cuvinte. Trebuie să amintim că acelaşi adjectiv folosit cu verbul *ser* sau *estar*, în spaniolă poate: 1) să nu-i schimbe sensul deloc: *estoy casado/soy casado*; 2) să îi nuanţeze sensul: *es guapa/está guapa*; 3) să îi schimbe complet sensul: *es negro/está negro*, aspecte care le dau foarte multe dureri de cap studenţilor.

d) O altă greutate, precum am mai spus-o deja, o ridică folosirea timpului trecut, mai precis contrastul *perfectul simplu/perfectul compus*. Atât româna, cât şi spaniola numără în sistemele lor verbale un perfect simplu şi un perfect compus. Limba română foloseşte însă cu precădere perfectul compus, indiferent de momentul acţiunii: „**Ieri** *am cumpărat* două cărţi" / „**Astăzi** *am cumpărat* două cărţi", pe când cea spaniola alege forma trecutului după marca temporală a propoziţiei: „**Ayer** *compré* dos libros" / „**Hoy** *he comprado* dos libros". În legătură cu folosirea trecutului, aflăm aici o altă sursă de greşeli în vorbirea directă/indirectă. Atenţie aici, pentru că spaniola diferenţiează clar acest aspect, în timp ce româna prezintă o structură mai liberă. Propoziţia „*Me llamo Javier*„ – „Mă numesc Javier" ar fi, în vorbire indirectă şi dacă repet informaţia imediat „Me *ha dicho* que *se llama* Javier" – „Mi-a zis că se numeşte Javier", însă, dacă vorbesc peste câtva timp, trebuie să folosesc perfectul simplu şi imperfectul: „Me *dijo* que *se llamaba* Javier" (lit. „Îmi spuse că se numea Javier"), ceea ce în română s-ar putea traduce perfect prin „Mi-a zis că se numeşte Javier", ca şi în cazul precedent.

Rămânând la nivel verbal, vreau să mă refer acum la două greşeli frecvent comise de către studenţii români. Construcţia românească *când + viitor*: „când va veni, te voi anunţa" nu are corespondent exact în spaniolă, în această limbă fiind folosită formula *cuando + presente de subjuntivo* (*când + conjunctivul prezent*): „cuando venga, te avisaré".

O altă construcţie fără corespondent exact în spaniolă este *dacă + condiţional prezent sau perfect*: „dacă ar veni, te-ar anunţa", „dacă ar fi venit, te-ar fi anunţat", pentru că se foloseşte *si + imperfecto* sau *pluscuamperfecto de subjuntivo* (*dacă + conjunctivul imperfect sau mai mult ca perfect*): „si viniera, te avisaría", „si hubiera venido, te hubiera avisado".

Şi, nu în ultimul rând, trebuie amintit faptul că nu toate verbele reflexive în română sunt reflexive şi în spaniolă, perechea „a se odihni" / „a obosi" fiind, poate, cazul cel mai des întâlnit şi cel mai curios, dat fiind faptul că funcţionează exact invers (sp. *descansar* / *cansarse*), alături de „a se juca", „a se gândi" (sp. *jugar*, *pensar*).

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)

e) Prepoziţiile sunt întotdeauna, precum bine ştim cu toţii, un izvor de greşeli. De multe ori, amândouă limbile prezintă un regim prepoziţional diferit: *pegarse a* – „a se lipi de"; *acercarse a* – „a se apropia de"; *apoyarse en* – „a se sprijini de"; *pensar en* – „a se gândi la". De câteva ori, verbul românesc nu foloseşte nici o prepoziţie, pe când cel spaniol are nevoie de ea obligatoriu: *atreverse a* – „a îndrăzni". Un alt caz ar fi diferenţa de nuanţă dintre prepoziţiile româneşti, precum „un pahar *cu* apă", „un pahar *de* apă", „un pahar *din* plastic". Toate aceste exemple s-ar traduce în spaniolă cu prepoziţia *de*.

f) Anumite construcţii pot prezenta şi ele dificultăţi. Propoziţia „Mă duc la Mauro" (cu corespondentele în franceză: „Je vais chez Mauro" şi, respectiv, în italiană „Vado da Mauro") are nevoie, în traducerea spaniolă, de *a casa de*, această omisiune fiind o greşeală frecventă: *„Voy a Mauro" (corect ar fi „Voy a casa de Mauro"). Să fim atenţi şi la o altă construcţie: românilor le place să se ducă *la mare*, precum şi italienilor, care *vanno al mare*. Spaniolii, în schimb, *van a la playa* (şi nu *al mar*, pentru că aceasta înseamnă 'apa mării', în sine).

g) Un ultim aspect pe care mi-ar plăcea să-l abordez în aceste puţine rânduri este exprimarea politeţii în ambele limbi[1]. Din acest punct de vedere, româna este mult mai bogată decât spaniola (sau oricare altă limbă romanică) în ceea ce priveşte numărul pronumelor care exprimă politeţea şi este destul de dificil pentru orice străin să prindă toate nuanţele conţinute în aceste forme (de multe ori, folosirea unui pronume sau a altuia depinde de relaţia dintre vorbitori, de contextul social, de o nuanţă stilistică (de ironie, de exemplu), mai mult decât de o regulă gramaticală). Doar practica şi foarte multă atenţie la vorbirea nativilor pot fi de folos în aceste împrejurări. N-ar avea sens, aşadar, să menţionez toate pronumele de politeţe şi posibila lor traducere, ci aş vrea să atrag atenţia asupra unuia singur, şi anume, asupra lui *dumneavoastră*. Acest pronume se foloseşte cu verbul la persoana a II-a plural, pe când în spaniolă formele de politeţe *usted* / *ustedes* se folosesc cu verbul la persoana a III-a singular şi, respectiv, plural. Greşeala cea mai frecventă printre studenţii români este, fireşte, conjugarea formei *ustedes* cu verbul la persoana a II-a plural: *„ustedes sois simpáticos" în timp ce ar trebui să fie „ustedes son simpáticos".

Nivelul lexical

Dificultăţile pe care le poate întâmpina studentul nu sunt legate atât de binecunoscuţii „falşi prieteni" (există şi ei, bineînţeles), ci mai degrabă de uzul diferit al câtorva cuvinte. Putem începe cu *el café* sau *el chocolate*, feminine în română. Aşadar, compatrioţii mei comandă pe terasele Bucureştilor *un café* (iar nu „o cafea"), ca să nu mai vorbim de pluralul „cafele" (de neconceput pentru noi, spanioli), sau îi cerem unui prieten un pic de *ciocolat*. În plus, cuvântul *chocolate*, nume de materie, nu poate fi numărat în spaniolă, nefiind posibil să zicem, ca în româneşte: „Vrei o ciocolată?" / *„¿Quieres un chocolate?". Putem cere ori *una chocolatina* („o bomboană"), ori *un trozo de chocolate* („o bucăţică de ciocolată"), ori *una tableta de chocolate* („o tabletă de ciocolată").

[1] E o temă pe care am studiat-o în mod special: *Aspectos sociolingüísticos y pragmáticos de los sistemas de los alocutivos de cortesía en español y en rumano. Estudio analítico-contrastivo* (disertaţie de masterat la Universitatea Antonio de Nebrija, 2001, nepublicată încă); *Problemas de la traducción al español de los pronombres de tratamiento rumanos* (conferinţă în cadrul celui de-al XV-lea Congres al Romaniştilor Scandinavi, 2002, ce se poate consulta la www.uio.no).

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)

Şi dacă tot vorbim de cafea, să le punem şi un pic de zahăr: „Câte linguriţe?" întreabă românul, aceeaşi întrebare punând-o, foarte probabil, şi în spaniolă. Pentru noi *cuchara* – „lingură„ şi *cucharilla* – „linguriţă" sunt doar tacâmurile şi în nici un caz nu sunt folosite ca unitate de măsură. Pentru aceasta există cuvintele *cucharada* şi, respectiv, *cucharadita*... de zahăr. Probleme apar şi când românii se duc la cumpărături în Spania: ei vor, de exemplu, „trei pâini", pânea fiind un substantiv care nu se poate număra în spaniolă; în realitate, ei vor *tres barras/pistolas/hogazas… de pan*.

Poposind mai mult asupra diferenţelor lexicale, aş vrea să atrag atenţia asupra picioarelor (ale cui?… nu ale lui Brigitte Bardot, deocamdată). În timp ce în spaniolă avem două cuvinte clare şi diferite: *pierna* / *pie*, româna colocvială foloseşte unul singur, „picior", şi numai când e nevoie de exactitate se specifică denumirea unei părţi a piciorului, prin sintagma „laba piciorului".

Concluzii

Din păcate, limba română nu şi-a găsit încă locul care i s-ar cuveni în sistemul de învăţământ spaniol (în anul 2003 am avut prilejul, graţie invitaţiei Institutului de Filologie Română „A. Philippide" din Iaşi, să prezint o mică comunicare în ceea ce priveşte predarea limbii române în Spania (Madrona Fernández 2003: 342-346). Paradoxal, România numără nu mai puţin de şase lectorate universitare de limba spaniolă (cu lectori trimişi de către Agencia Española de Cooperación Internacional). În plus, spaniola e prezentă şi în sistemul de învăţământ preuniversitar, cu licee bilingve înfiinţate la Bucureşti, Craiova, Cluj şi Iaşi.

Opinia mea e că interesul pentru limba română va creşte, în mod special după aderarea României la UE, în 2007 (vorbim de un potenţial uman de peste 20 de milioane de persoane care nu-i deloc de neglijat). Se ştie că mulţi români s-au mutat în Spania, cu speranţa că vor găsi un viitor mai bun şi mulţi dintre ei vor să înveţe limba ţării gazdă. Din ce în ce mai mult, profesorii cer să se publice materialele specifice predării limbii spaniole vorbitorilor de limba română. Cu acest articol am vrut să aduc o mică contribuţie în acest sens.

Aşa cum am spus deja încă de la început, pretenţia mea nu-i decât să ofer câteva exemple de gramatică contrastivă, folositoare tuturor celor care vor să facă primii lor paşi în această minunată lume numită de către lingvişti *Romania*. Nu m-am bazat aici decât pe două idiomuri, româna şi spaniola (făcând câteva referiri la franceză şi la italiană), dar aventura poate ajunge mult mai departe şi, pe drept cuvânt, odată începută, n-are sfârşit, precum *Coloana* maestrului Constantin Brâncuşi.

Bibliografie

Aparecida Duarte, Cristina, *Diferencias de usos gramaticales entre español / portugués*, Madrid, Edinumen, 1999.

Arribas, Nieves, *Lo spagnolo in 3000 parole. Guida ragionata al lessico di base*, Milano, Avaliardi, 2002.

Madrona Fernández, Alberto, *Predare şi traducere: două aspecte ale receptării limbii şi literaturii române în Spania*, in Ofelia Ichim, Florin-Teodor Olariu (eds.), *Limba şi literatura română în spaţiul etnocultural românesc şi în diaspora*, Iaşi, Trinitas, 2003.

Madrona Fernández, Alberto, *Español para rumanos o cómo sacar partido a la consanguinidad*, „Cuadernos Cervantes", nº 52, año X, Madrid, 2004.

Schmidelz, J. (coord.), Manuel Alvar Ezquerra, Carmen Hernández González, *De una a cuatro lenguas. Del español al portugués, al italiano y al francés*, Madrid, ArcoLibros, 2001.

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)

Alberto MADRONA FERNÁNDEZ

La cuarta pata de la mesa

El aprendizaje de idiomas de la misma familia lingüística puede convertirse fácilmente en un arma de doble filo; las similitudes, que nos pueden llevar a hacer hipótesis gramaticales o léxicas acertadas, pueden asimismo conducirnos al error por trasposición de una lengua a otra. Esto es lo que puede suceder entre el rumano y el español, lenguas ambas que forman parte de las patas de una imaginaria mesa de idiomas románicos, según la metáfora de Alf Lombard. El presente artículo no pretende más que ofrecer a los interesados en el conocimiento de las dos lenguas algunos ejemplos de gramática contrastiva que ayuden a evitar el error.

Institutul Cervantes, Cairo
Egipt

BDD-A722 © 2005 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:24 UTC)